

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА ЯК ПІДГРУНТЯ В РОЗБУДОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Григорій Ващенко – один із визначних вітчизняних вчених, котрий у своїх педагогічних і психологічних працях розкрив значення і зміст системи виховання для народу. Його по праву можна назвати педагогом-державником, оскільки, вболіваючи за справу виховання української молоді, учений опрацював національний виховний ідеал на рівні розгорнутої педагогічної системи. У численних працях Г. Ващенко обґрунтував концепцію, програму, методологію і методику виховання, озброїв нас підходами, як саме належить формувати українського патріота, тобто нормального громадянина нормальної держави [5, с. 3]. Завдання реформування освітньої галузі та створення власної системи національної освіти, яка б забезпечила розвиток і зміцнення молодії Української держави, є нині надзвичайно актуальними і потребують розв'язання відповідно до вимог часу. З огляду на необхідність розвитку національної системи освіти дуже своєчасними, на нашу думку, є педагогічні ідеї вченого. Глибоко познайомившись з науковими теоріями відомого лікаря-психолога П. Лесгафта, учений присвятив своє життя педагогічній діяльності [2, с. 58].

Свої глибокі знання з педагогіки і психології Г. Ващенко розкрив у таких працях, як “Виховання волі і характеру”, “Основи естетичного виховання”, “Виховання любові до Батьківщини”, “Виховна роль мистецтва”, “Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру”, “Проект системи освіти в самостійній Україні”, “Система навчання”, “Організаційні форми навчання”, “Загальні методи навчання”, “Виховний ідеал”, “Завдання виховання української молоді”, “Релігія і майбутнє людства”, “Соціалізм й індивідуалізм у світлі християнства”, “Виховання мужності і героїзму”, “Релігійне виховання молоді”, “Хвороби в галузі національної пам'яті”, “Психологія в СРСР”, “Традиційне коріння більшовицького тоталітаризму і підступництва”, та багатьох наукових і публіцистичних статтях.

Ідеї, висловлені вченим, не втратили своєї актуальності й досі. На нашу думку, вони співзвучні з основними нормативно-правовими документами держави, які спрямовані на реформування системи освіти. У праці Г. Ващенко “Виховання волі і характеру” (перша частина надрукована вперше у Лондоні в 1952 р., друга – вперше видана в 1957 р. у Мюнхені) подано практичні шляхи реалізації тих завдань, які поставлені у Державній національній програмі “Освіта. Україна XXI століття”, де зазначено: “Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування

духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, економічної культури” [5, с. 2]. Великий патріот України щиро вірив, що наша держава незабаром стане самостійною. Тому натхненно і активно працював над створенням її освітньої системи, глибоко усвідомлюючи роль освіти і виховання у процесах державотворення, якісного оновлення українського суспільства.

Особливу увагу вчений приділив українському національному виховному ідеалу. Він порівняв націоналізм і інтернаціоналізм, зазначив, що нормальний розвиток національного життя можливий лише при наявності своєї національної держави. Саме з огляду на це кожна нація прагне утворити свою самостійну державу, а коли вона поневолена, то бореться за свою самостійність. Щодо культурної творчості вчений порівнює націю з особистістю. Творчість кожної людини є виявом її оригінальних властивостей і здібностей. Такий вияв можливий лише тоді, коли людина вільна, коли її оригінальність найменш обмежена. Раб або людина, психіка якої формувалася за якимось спільним для багатьох стандартом, творити не може [3, с. 367].

Вчений подає український ідеал людини, розглядає традиції і поступ. Він говорить, що виховний ідеал нації може бути відбитий не лише в творах педагогів, але і в звичаях народу, і в його пісні, і в творах письменників. Він твориться віками, переходячи від покоління до покоління, що його доповнюють і удосконалюють. На думку педагога, традиційний ідеал людини не втрачає своєї актуальності, незважаючи наплинність часу і зміну епох. Це пояснюється тим, що роль традиції в житті і розвитку нації означає те саме, що й роль пам'яті в розвитку окремої людини. Основна функція пам'яті полягає в збереженні набутого досвіду, тобто це функція консервативна. Коли б людина не володіла пам'яттю, коли б вона не зберігала попередніх вражень, уявлень і думок, вона не тільки не рухалась би вперед, а взагалі не могла б існувати, бо тільки попередній досвід дає їй можливість з успіхом жити в нових умовах. В розвитку людства й окремих націй традиція має виключне значення. Поступ забезпечується тим, що молодші покоління отримують від старших певні здобутки культури. Через це молодим поколінням не потрібно започатковувати культурний рух, їм залишається продовжувати й удосконалювати те, що вже здобули предки [3, с. 349].

Особливо велике значення мають традиції для збереження нації. Цілісність нації, тобто цілісність поколінь минулих, сучасних і майбутніх, підтримується передусім традиціями. Завдяки їм зберігаються і

розвиваються національна мова, без якої неможливе існування нації, релігія, звичаї, здобутки мистецької творчості, світогляд, народні ідеали – все те, що створює образ народу[3, с. 368].

Г. Ващенко окреслив сучасні йому завдання освіти й виховання української молоді і завдання, що стоять перед українським народом. Вони суголосні з нинішніми. Виховання молоді, вважає вчений, має здійснюватися в пошані до кращих національних традицій, враховуючи завдання сучасності. Розв'язуючи питання про мету виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватись не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне й майбутнє, а також брати до уваги психічні властивості нашого народу, як позитивні, так і негативні. Завдання, що стоять перед українським народом: 1) об'єднатися в боротьбі за утвердження своєї держави і національної самостійності; 2) розбудувати Україну, зробити її невразливою щодо зовнішніх впливів і загроз, сильною економічно і політично; 3) піднести на високий рівень свою духовну культуру, освіту, науку й мистецтво, стати врівень з передовими народами світу. Для досягнення цих завдань потрібне як велике напруження народних сил, так і певні психічні здібності. Нинішній етап розвитку людства демонструє посилення інтеграційних процесів. Людство усвідомлює, що нова епоха потребує і нового світогляду, де головними вартостями для людей буде не матеріальне, а духовне надбання. Панівним світоглядом нової епохи вчений вважає ідеалізм. Він приведе до небувалого розквіту філософії і споріднених з нею наук, і в першу чергу психології. Наука відкриє такі глибини людського духу, що зробить далеко змістовнішим життя людини й надасть інших, глибших, форм спілкуванню людей між собою[4, с. 3].

Загалом же, вчений вважає головним завданням у царині освіти гармонійне виховання української молоді, основою якого є виховання волі й характеру під високим гаслом: “Служба Богові й Батьківщині!”. Факти доводять, що для добродітності не досить самого знання. Суто вольові акти поведінки людини характеризуються тим, що вони цілеспрямовані. Людина вольова завжди знає, чого вона хоче. Люди з міцним характером завжди мають перед собою якусь основну мету, з якою вони пов'язують усе своє життя. Тільки на основі високих ідеалів може утворитись міцна, суцільна особистість. Коли ми хочемо виховати в українській молоді міцну волю і цілісність характеру, потрібно перш за все прищепити їм прагнення до високої мети, що об'єднувала б увесь український народ. Такою метою є благо і щастя Батьківщини. Гаслом, під яким має проводитися виховання української молоді, Г. Ващенко вважає: “Служба Богові й Батьківщині”. Перша абсолютна вартість для молоді є Бог, друга – Батьківщина. Благо Батьківщини є:

1. Державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя.

2. Об'єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної приналежності, соціального стану і т. ін., в одну спільноту, що пройнята єдиними творчими прагненнями і високим патріотизмом.

3. Справедливий державний устрій, який би підтримував лад у суспільстві, в той же час забезпечував особисті права й волю кожного громадянина й сприяв розвиткові й прояву його здібностей, спрямованих у бік громадського добра.

4. Справедливий соціальний устрій, при якому зникла б і неможливою була б боротьба.

5. Високий рівень народного господарства й справедлива організація його, що забезпечувало б матеріальний добробут усіх громадян, була б позбавлена елементів експлуатації.

6. Розквіт духовної культури українського народу: науки, мистецтва, освіти. Піднесення її на такий рівень, щоб Україна стала передовою країною в світі.

7. Високий релігійно-моральний рівень українського народу, реалізація в житті вчення Христа.

8. Високий рівень здоров'я українського народу, зведення до мінімуму будь-яких серед нього захворювань і виродження.

Український народ на собі відчув, що таке несправедливість, і сам мусить бути справедливим. Служба Батьківщині наказує підкоряти свої інтереси потребам українського народу. Щоб виконати ці завдання, необхідно особливу увагу звернути на молодь, що приходить на зміну старшому поколінню. Молодь необхідно виховувати так, щоб для неї на першому місці стояли обов'язки, а потім уже права, щоб кожна молода людина в першу чергу мала задоволення не з того, що вона посідає в суспільстві те чи інше керівне становище, а з того, що вона чесно виконала свої обов'язки [1, с. 98].

Г. Ващенко обґрунтував свої педагогічні ідеї, виходячи із сучасних йому реалій життя української молоді в еміграції. На нашу думку, педагогічні ідеї і завдання, висловлені вченим у ХХ ст., є надзвичайно сучасними і повинні лягти в основу реалізації Державної національної програми "Освіта. Україна ХХІ століття". Вони будуть здійснені через виховання молоді: морально-релігійне, національно-патріотичне, інтелектуальне і фізичне. Повернення Г. Ващенка до суспільної свідомості активізує педагогічну громадськість, прискорить процес утвердження національної педагогіки, що, в свою чергу, допоможе українській владі будувати міцну європейську державу – Україну, сприятиме формуванню морально, ідейно й фізично здорового молодого покоління.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків / Г. Ващенко. – Полтава : Редакція газети “Полтавський вісник”, 1994. – 191 с.
2. *Герасименко В.* Співець людини, волі й України / В. Герасименко // Освіта. – 1999. – №53. – С. 2–3.
3. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 24 квітня-1 травня 2002 р.
5. *Погрібний А.* Виховний ідеал педагога-державника: 120 років від дня народження Григорія Ващенка / А. Погрібний // Освіта. – 1998. – №29-30 (22-29 квітня). – С. 1–3.